

Самсін Р. І.,
кандидат юридичних наук,
адвокат

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕРМІНІВ «КРИПТОВАЛЮТА», «ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ» ТА «КРИПТОАКТИВИ» У СУЧАСНІЙ ПРАВОВІЙ ПЛОЩИНІ

Анотація. В статті досліджується поява та трансформація основних понять у сфері криптофінансів. Зазначено, що поява біткойна та його швидке розповсюдження обумовили появу подібних криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, які отримали назву «криптовалюти». Подальший розвиток криптоіндустрії обумовили появу нових криптопродуктів з відмінними від криптовалют технічними та фінансовими ознаками (інвестиційних токенів, службових токенів, невзаємозамінних токенів, стейблкойнів тощо), які позиціонувалися їх розробниками як криптовалюти. В 2018 році Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) замість поняття «криптовалюти» запропонувала використовувати «віртуальні активи». З часом це поняття набуло узагальнюючого визначення для всіх криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність. В 2023 році в ЄС на наднаціональному рівні прийнято Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради про ринки криптоактивів, а також внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 та (ЄС) № 1095/2010 та Директив 2013/36/ ЄС та (ЄС) 2019/1937 (Регламент MiCA), який було розроблено з метою уніфікувати регулювання сфери криптовалютних активів в країнах ЄС. В цьому Регламенті використовується поняття «криптоактиви» як узагальнююче визначення для різних криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність (інвестиційних токенів, службових токенів, невзаємозамінних токенів, стейблкойнів тощо). Констатовано, що відбулася своєрідна трансформація понять – від криптовалют до віртуальних активів, а потім – до криптоактивів. На сучасному етапі криптовалюти виступають видом віртуальних активів, а поняття «віртуальні активи» та «криптоактиви» можна вважати тотожними.

Ключові слова: криптовалюта, віртуальні активи, криптоактиви, біткойни, цифрове вираження вартості, оборотоздатність, правове регулювання.

Samsin R. I. The evolution of the terms “cryptocurrency”, “virtual assets”, and “crypto-assets” in modern legal discourse

Abstract. The article examines the emergence and transformation of the fundamental concepts in the field of crypto-finance. It is observed that the advent of bitcoin and its rapid proliferation gave rise to analogous crypto-products, whose crypto-tokens exhibited a digital representation of value and turnover, which were designated as “cryptocurrencies.” The evolution of the crypto industry has led to the emergence of novel crypto products with technical and financial characteristics distinct from those of cryptocurrencies (investment tokens, utility tokens, non-fungible tokens, stablecoins, etc.). These products have been positioned by their developers as cryptocurrencies. In 2018, the Financial Action Task Force (FATF) proposed the use of “virtual assets” as an alternative to “cryptocurrency.” Over time, the concept evolved to encompass all crypto-products whose crypto-tokens exhibited both a digital expression of value and negotiability. In 2023, the EU adopted Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council on cryptoasset markets and amending Regulations (EU) No. 1093/2010 and (EU) No. 1095/2010 and Directives 2013/36/EC and (EU) 2019/1937 (MiCA Regulation) at supranational level, which was designed to harmonize the regulation of the cryptocurrency asset sector across the EU. This Regulation employs the term “cryptoassets” as a general definition for various crypto products whose crypto tokens possess a digital value and turnover (investment tokens, utility tokens, non-fungible tokens, stablecoins, etc.). It is posited that there has been a transformation of concepts, from cryptocurrencies to virtual assets, and then to cryptoassets. At this point in time, cryptocurrencies may be defined as a type of virtual asset. It could be argued that the concepts of “virtual assets” and “cryptoassets” are in fact identical.

Key words: cryptocurrency, virtual assets, cryptoassets, bitcoins, digital expression of value, turnover, legal regulation.

Постановка проблеми. В 2008 році у світ увійшли біткойни, які не відразу, але назажди змінили фінансову систему, систему електронних платежів та інвестиційну систему світу. Біткойни стали використовуватися в фінансових операціях і надали користувачам можливість здійснювати транзакції в мережі Інтернет без посередників, оплати їх послуг, залишаючись при цьому анонімними. Потенціал біткойнів та анонімність транзакцій з ними був оцінений злочинцями майже відразу після їх появи, і став широко використовуватися у незаконних операціях, на інших торговельних площадках тіньового Інтернету – Silk Road, Silk Road-2.0, Evolution, Hydra, на хакерському форумі Darknet тощо.

Використання біткойнів у незаконних операціях стали однією з умов їх поширення та зростання вартості, що обумовило увагу до цього криптопродукту та масовий приплив користувачів. Недостатнє розуміння того, як саме працюють блокчейн-технології, жадібність, страх не встигнути отримати надприбутки на фоні звісток про нечувані збагачення окремих осіб на різниці вартості біткойну призводили до того, що кількість їх користувачів і власників та коштів, які вони готові були вкласти в операції чи інвестування в цю криптовалюту, збільшувалася. З часом вартість біткойну зростає від нуля до десятків тисяч доларів, а їх капіталізація у 2024 році складає 1,126 трлн. доларів.

Яскравий успіх біткойнів, зростання їх курсу всупереч всім прогнозам сприяли появі нових криптопродуктів, створених за допомогою технології розподіленого реєстру (PPCoin, GeistGeld, iXcoin, SolidCoin, Tangle, Hashgraph, Ether (ETH), Ripple (XRP), Cardano (ADA), Litecoin (LTC), Monero (XMR), Polkadot (DOT) тощо), криптотокени яких набули цифрового вираження вартості та стали використовуватися для платіжних чи інвестиційних цілей.

У квітні 2011 року у журналі Форбс (Forbes) з'явилася стаття Енді Грінберга (Andy Greenberg) «Crypto Currency» («Криптовалюта»), після чого термін «криптовалюта» став широко використовуватися в суспільстві відносно нових криптопродуктів, криптотокени яких виступали цифровим вираженням вартості і мали оборотоздатність [1, с. 28].

В 2012 році в доповіді Європейського центрального банку «Схеми віртуальних валют» пропонувалося для цих криптопродуктів використовувати термін «віртуальна валюта» [2], який також набув широкого розповсюдження, зокрема використовувався у Звіті Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) «Віртуальні валюти – ключові визначення та потенційні ризики ПДВ/ФТ» 2012 року [3].

З того часу криптовалюти стають предметом досліджень чисельних міжнародних та державних інституцій різних країн (ФАТФ, Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського центрального банку, національних банків різних країн тощо), науковців (М. Хулберта, Р. Гринвуда, Я. Ю. Ю. Фама, А. Тапскотта, Д. Тапскотта, П. Вин'ї, М. Кейсі, О. Пантелеєвої, О. Дмитрик, М. Кучерявенка, Є. Смичка, О. Кудя, О. Шарова, А. Проценка, І. Деруна, І. Склярука, В. Рядінської тощо), які сперечалися щодо визначення сутності цих криптопродуктів і доцільності їх легалізації в правовій площині.

Ряд зарубіжних країн здійснювали спроби з врегулювання відносин у сфері обороту криптовалют, проте стикалися з двома основними проблемами: невизначеність сутності криптовалют ускладнювало створення правових норм, які б врегульовували відносини у сфері їх обороту, а технічна архітектура криптовалют забезпечувала їх ефективне використання і без регулювання з боку держави.

Метою нашої статті є дослідження розвитку наукових та інституціональних підходів до формулювання основних термінів у сфері криптоіндустрії – «криптовалюта», «віртуальні активи» та «криптоактиви» і становлення до їх визначення у сучасній правовій площині.

Виклад основного матеріалу. Увага суспільства до криптовалют та готовність населення вкладати в них кошти обумовила появу нових криптопродуктів, створених за допомогою технології розподіленого реєстру (на сучасному етапі переважно блокчейну), криптотокени яких стали використовуватися для платіжних та інвестиційних цілей, проте відрізнялися від «класичних» криптовалют, і являли собою токенизовані за допомогою технології розподіленого реєстру активи

(наприклад, інвестиційні токени, стейблкоїни, цифрові валюти центробанків (CBDC) тощо). Те, що зазначені криптопродукти було створено за допомогою технології розподіленого реєстру, сприяло формуванню підходу до них як до криптовалюти (віртуальних валют), хоча за своєю сутністю такі криптопродукти суттєво відрізнялись – вартість криптовалют визначалась на підставі попиту-пропозиції і нічим не забезпечувалась, бо вони не мали емітента, в той час як вартість інвестиційних токенів, стейблкоїнів, цифрових валют центробанків визначалась їх емітентами. Крім цього, з'явилися «квазікриптовалюти» – криптопродукти, створені за допомогою технології розподіленого реєстру, токени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, проте майнити їх було неможливо. Такі «квазікриптовалюти» вже були намайнені певними особами і пропонувалися населенню для купівлі-продажу на спеціальних криптоплатформах чи криптомайданчиках (OneCoin, BitConnect Coin, Plustoken, Squid тощо) як нові види криптовалют.

Зазначені криптопродукти відрізнялись від криптовалют за технічними та фінансовими ознаками (зазвичай вони мали емітента, що визначав правила випуску, управління, в ряді випадків – початкову вартість криптотокенів, їх вартість формувалась не лише залежно від попиту на ринку, але й від інших чинників (початкової вартості, визначеної емітентом, фінансових результатів проєкту, корисності проєкту тощо); для їх створення використовувалися різні технічні складові (система блокчейн або інша система розподіленого реєстру, проколи системи блокчейн, стандарти токенів тощо), проте, враховуючи наукову та правову розгалуженість у термінологічних визначеннях, позиціонувалися як криптовалюти.

Позиціонування різних за своїми фінансовими та технічними ознаками криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність як криптовалют ще більше ускладнювало розуміння сутності криптовалют та правове регулювання відносин у сфері їх обороту.

В 2018 році FATF внесло зміни до Рекомендацій з ризик-орієнтованого підходу «Віртуальні активи – та постачальники послуг

з переказу віртуальних активів», якими було доповнено Звіт «Віртуальні валюти – ключові визначення та потенційні ризики ПДВ/ФТ» 2012 року [4], де пропонувалося замість терміну «криптовалюти» та «віртуальні валюти» використовувати термін «віртуальні активи». Цими змінами запроваджувалося визначення поняття «віртуальні активи» та «постачальники послуг з віртуальних активів». Поняття віртуальних активів у цьому документі визначалося як цифрове представлення вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватись для платіжних або інвестиційних цілей [5]. Така ж позиція була підтримана і в Рекомендаціях FATF про віртуальні активи і пов'язаних постачальників та пояснювальної записки до Рекомендації 15 щодо нових технологій (15 INR), прийнята Цільовою групою з фінансових заходів, де віртуальними активами визнається цифрове вираження вартості, яке можна використовувати в цифровій формі й котре функціонально прагне виступати як засіб обміну, одиниця обміну й зберігання вартості [6]. Заміна терміна «криптовалюти» на термін «віртуальні активи», серед іншого, зменшувала сприйняття цих криптопродуктів як нової форми валюти, знижувало інвестиційні та фінансові ризики для користувачів. За визначенням О. Кудя, оскільки Рекомендації FATF є загальновизнаним міжнародним стандартом із протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму, то увага фінансистів і регуляторів по всьому світу далі сфокусувалася на терміні «віртуальний актив» [7].

В ряді документів міжнародних інституцій та організацій, нормативно-правових актів різних країн та наукових публікаціях з того часу почали активно використовувати саме цей термін. В. Савчук, Т. Собченко, В. Бойченко зазначають, що термін «віртуальний актив» використовують більше 20 країн та чисельні міжнародні органи [8, с. 41].

Проте, згідно Керівництва з застосування ризикоорієнтованого підходу до віртуальних активів і провайдерів послуг у сфері виробництва віртуальних активів FATF, зазначені активи не включають в себе цифрове представлення фіатних валют, цінних паперів та інших фінансових активів, які вже охоплені

в інших Рекомендаціях ФАТФ [5]. Фактично, в зазначених Рекомендаціях поняття «віртуальні активи» не набуло узагальнюючого визначення для всіх криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, і не охоплювало такі криптопродукти, як інвестиційні токени, CBDC, стейблкоїни тощо.

Оскільки Рекомендації FATF не мають обов'язкової юридичної сили, бо носять характер джерела «м'якого права» (англ. softlaw), то в багатьох документах міжнародних інституцій та організацій, нормативно-правових актах різних країн та наукових публікаціях термін «віртуальні активи» набув ширшого визначення, ніж закладалося у них, і отримав узагальнюючого значення, об'єднуючого для всіх криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність.

Подібна позиція отримала розповсюдження і в наукових публікаціях. Так, О. Кудь, М. Кучерявенко, Є. Смичок (2019), досліджуючи співвідношення поняття цифровий (віртуальний) актив з поняттям «криптовалюта», наголошували, що цифровий (віртуальний) актив є ширшим поняттям за криптовалюту через закладену в нього суть. За їх визначенням, цифровий (віртуальний актив) представляє собою інформаційний ресурс, похідний від права на цінність і такий, що обертається в розподіленому реєстрі у вигляді унікального ідентифікатора, що дозволяє говорити про новий об'єкт цивільних правовідносин – право на користування інформацією, похідною від права на цінність [9, с. 49].

А. Овчаренко (2020) зазначає, що криптовалюти не можна вважати синонімом віртуальних активів, адже криптовалюти є одним з видів «децентралізованих віртуальних валют», тобто вужчі поняття «віртуальних активів» [10]. Під віртуальними активами автор розуміє активи в електронній формі, створені з використанням криптографічних засобів, що існують у вигляді цифрового програмного коду й не має фізичної форми, право власності на яке засвідчується шляхом внесення цифрових записів до реєстру цифрових транзакцій, і має економічну цінність, а під криптовалютами – вид віртуальних активів, який за своєю природою має автономний,

децентралізований, транскордонний характер, не має юрисдикційної прив'язки й визначеного емітента [10]. До віртуальних активів науковець відносить віртуальні валюти (криптовалюти), віртуальні товари (нематеріальні об'єкти, які купуються користувачами соціальних мереж та онлайн-ігор), віртуальні токени (записи в розподіленому реєстрі) та доменні імена як ідентифікатор юридичних або приватних осіб в Інтернеті [10].

В. Новицький, Я. Фица (2021) вказують, що криптовалюти є видом віртуальних активів [11]. Такої ж позиції дотримуються Д. Кобильник, М. Ніконова (2022) [12]. В. Фурман (2022), аналізуючи поняття віртуальних активів, виділяє такі його ознаки: нематеріальність, відсутність вартості, існування тільки у цифровій формі та в межах певної електронної системи, спираючись на які, він відносить до таких активів криптовалюти та NFT [13], тобто науковець підтримує позицію щодо використання поняття «віртуальні активи» як узагальнюючого поняття для різних видів продуктів, створених на технології блокчейн, що використовуються як цифрове вираження вартості, яким можна торгувати в цифровому форматі або переказувати, і яке може використовуватись для платіжних або інвестиційних цілей.

Д. Логойда (2022) пише, що поняття «віртуальний актив» та «криптовалюта» співвідносяться як частина та ціле [14, с. 55]. Аналогічну позицію розділяє О. Бондаренко (2023), який уточнює, що віртуальні активи можуть набувати інших форм вираження, ніж криптовалюти. Автор пропонує таке визначення віртуальних активів «це нематеріальне, виражене в електронній формі благо, яке має вартісний еквівалент та використовується як об'єкт цивільних прав або (та) майно, що підлягає для використання, платіжних або інвестиційних цілей у цифровому форматі» [15].

Отже, можна було б зазначити, що різні криптопродукти, криптотокени яких використовуються як цифрове вираження вартості, якими можна торгувати у цифровому форматі або переказувати, можна було б визначити як віртуальні активи, бо в різних документах міжнародних інституцій та організацій, нормативно-правових актах різних країн та наукових

публікаціях використовується саме такий термін. Проте це не так. У ряді інших документів, нормативних актів та публікацій продовжують використовуватися й інші поняття, такі як «віртуальні валюти», «цифрові розрахункові активи», «віртуальні фінансові активи», «криптовалюти», «цифрові активи», «цифрові валюти», «віртуальні фінансові технології», «цифрові фінансові технології» тощо як відносно всіх криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, так і щодо окремих їх видів.

Наприклад, в Директиві ЄС 2018/843, яка доповнює Директиву ЄС 2015/849 щодо попередження відмивання грошей і фінансування тероризму (Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU), використовується термін «віртуальна валюта» [16]. Такий же термін застосовується в Директиві Європейського парламенту і Ради Європейського Союзу 2015/849 від 20 травня 2015 року про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання коштів чи фінансування тероризму, про зміну Регламенту (ЄС) 648/2012 Європейського Парламенту і Ради ЄС і про відміну Директиви 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС і Директиви 2006/70/ЄС Європейської Комісії (в п'ятій редакції від 2018 року) [17], в Правилах FinCEN до осіб, які адмініструють, обмінюють або використовують віртуальні валюти (англ. Application of FinCEN's Regulations to Persons Administering, Exchanging, or Using Virtual Currencies), прийнятих Агентством з боротьби з фінансовими злочинами (FinCEN) США [18]; в Законі штату Пенсільванія США [19], в Законі про платіжні послуги (Payment Services Act, PSA) Японії [20], тощо. В проєкті закону «Про фінансові послуги та ринки» Великобританії пропонується термін «цифровий розрахунковий актив, на Мальті для таких криптопродуктів застосовується поняття DLT-актив (Distributed Ledger Technology) [21]. В Естонії в «Законі про запобігання відмиванню доходів, одержаних зло-

чинним шляхом» використовується поняття віртуальні цінності [22]. В нормативних актах штату Вашингтон використовуються поняття криптовалюта [23]. В законодавстві Каліфорнії застосовується термін «цифрові валюти», у Коннектикуті – «криптовалюти» [24] тощо.

Суттєво різняться й наукові підходи щодо застосування термінології відносно криптопродуктів, криптотокени яких можуть використовуватися для платіжних чи інвестиційних цілей як цифрове вираження вартості і мають оборотоздатність. П. Рубанов (2019) застосовує поняття «віртуальні активи» та визначає їх через терміни «віртуальні гроші» і «віртуальні валюти», при цьому, науковець криптовалюти вважає видом віртуальних грошей [25, с. 27]. А. Іванський (2022) вважає, що віртуальний актив є аналогом віртуальної валюти, що створена на основі технології розподіленого реєстру і є одним із видів нерегульованих цифрових грошей [26, с. 38]. В. Логойда (2022) вважає, що найбільш сприятливим терміном є «цифрова валюта», що являє собою широкі, узагальнююче поняття, саме яке охоплює всі об'єкти цивільних прав, такі як цифрові фіатні гроші (CBDC), електронні гроші, криптовалюти тощо [14, с. 55]. С. Грицай (2022) вважає, що використання терміну «віртуальні активи» є невірним, оскільки не виражає галузь його застосування, яка у більшій мірі – фінансова, не відповідає широковідомим визначенням складового слова «актив» та по своїй природній сутності має риси притаманні терміну «технологія», у зв'язку з чим автор вважає більш доцільним застосовувати поняття «віртуальні фінансові технології» або «цифрові фінансові технології» [27, с. 315].

Зустрічаються позиції, коли визначення одного терміну надається через інший. Наприклад, «криптовалюти – це віртуальні активи» [28, с. 69], «криптовалюти – це віртуальні валюти» [29, с. 42], «віртуальні активи – це віртуальні валюти» [30, с. 181], «цифрові активи – це віртуальні активи» тощо. В одних публікаціях віртуальні активи ототожнюються з «криптовалютами», «цифровими активами», «віртуальними валютами» тощо, в інших – відстоюється позиція про нетотожність зазначених понять [31, с. 254] або ж про розмеж-

ування «криптовалют», «токен-активів» як різновидів віртуальних активів між собою [32]. Різноманітні підходи до цього питання обумовлюються часом публікування дослідження, правовим регулюванням відносин у сфері обороту віртуальних активів в різних країнах, яке склалося на час публікації та привернуло увагу автора в процесі роботи тощо.

На наш погляд, поняття «віртуальні активи», яке спеціально було введено для визначення криптовалют, оскільки термін «криптовалюта» створював хибне уявлення про криптопродукти, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості і оборотоздатність як про якийсь специфічний вид валют, з часом отримало більш широкого значення, ніж закладала його розробники і стало узагальнюючим терміном, яке охоплювало різні види криптопродуктів, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність.

Останнім часом широкого розповсюдження набуло поняття «криптоактиви». У підпункті (а) пункту 3 статті 14А глави 1 частини 2 «Положення про відмивання коштів, фінансування тероризму та переказ коштів (Інформація про платника» Великої Британії від 22 червня 2017 року для визначення «криптографічно захищеного цифрового представлення вартості або договірних прав, яке використовує одну із форм технології розподіленого реєстру (DLT) та що можна переказувати, зберігати або обмінювати в електронному вигляді» використовується поняття «криптоактив» [33]. У березні 2018 році на зустрічі в Буенос-Айресі представників країн G-20 у комюніке міністрів фінансів і голів центробанків та фінальній заяві лідерів цих країн було зазначено, що доцільно відійти від терміну «криптовалюта» і замінити його терміном «криптоактиви» аби уникнути подібності термінології і, як наслідок, помилкового розуміння їх правової природи [34].

5 жовтня 2022 року законодавці Європейського союзу погодили текст Регламенту (ЄС) 2023/1114 Європейського Парламенту та Ради про ринки криптоактивів, а також внесення змін до Регламентів (ЄС) № 1093/2010 та (ЄС) № 1095/2010 та Директив 2013/36/ЄС та (ЄС) 2019/1937, який набув чинності 31 травня 2023 року (надалі – Регламент

MiCA), який було розроблено з метою уніфікувати регулювання сфери криптовалютних активів [35]. В цьому документі використовується термін «криптоактиви», які згідно підпункту (5) пункту 1 статті 3 Загальних положень визначається як цифрове вираження вартості чи прав, які можна передавати чи зберігати в електронному вигляді з використанням технології розподіленого реєстру чи аналогічній технології [35].

С. Цукан (2023), досліджуючи норми Регламенту MiCA, аналізує співвідношення понять «віртуальні активи», «криптовалюти» та «криптоактиви» і зазначає, термін «криптоактиви» ширше за термін «криптовалюти» та включає в себе останні, «віртуальні активи» ширше ніж поняття «криптоактиви», оскільки віртуальний актив може використовувати не лише технологію блокчейн, щоб мати електронну форму [36]. Іншої точки зору дотримується О. Ушинкіна (2022), яка, спираючись на аналіз положень Преамбули Регламенту MiCA, зазначає, що в цьому документі «криптоактиви» тотожне поняттю «віртуальні активи», яке визначене в Рекомендаціях FATF, а отже зазначені поняття є тотожними [37, с. 72].

З приводу цього зазначимо наступне.

По-перше, виходячи з визначення, запропонованого в Регламенті MiCA, до ознак криптоактивів відносяться: цифрове вираження вартості; оборотоздатність, створення та функціонування на технології розподіленого реєстру чи іншої аналогічної технології.

По-друге, у регламенті MiCA криптоактиви класифікуються на три типи: 1) криптоактиви, метою яких є стабілізація їх вартості за рахунок «прив'язки» до однієї офіційної валюти (токени електронних грошей) (англ. Electronic money tokens (EMTs)), функції яких подібні до функцій електронних грошей як визначено в Директиві 2009/110/ЄС, являють собою електронні сурогати монет та банкнот, і можуть використовуватися для здійснення платежів; 2) криптоактиви, метою яких є стабілізація їх вартості шляхом «прив'язки» до іншої цінності або праву або їх комбінації, включаючи одну чи декілька офіційних валют (англ. Asset referenced tokens (ARTs)) (пункт (18) Преамбули); 3) криптоактиви, відмінні від токенів, «прив'язаних» до активів та токенів

електронних грошей, який охоплює широкий спектр криптоактивів, включаючи службові токени (пункт (18) Загальних положень) [35].

При цьому, відповідно до пункту (14) Преамбули Регламенту МіСА, для забезпечення чіткого розмежування між криптоактивами, що підпадають під його регулювання, та криптоактивами, які кваліфікуються як фінансові інструменти відповідно до Директиви 2014/65/ЕС, Європейському агентству з нагляду ESMA доручено розробити та видати керівні принципи по критеріям та умовам кваліфікації криптоактивів, які кваліфікуються як фінансові інструменти [35], отже, остаточної класифікації криптоактивів зазначений Регламент не містить.

Виходячи аналізу пункту (18) Преамбули Регламенту МіСА, можна було б зазначити, що відповідно до його норм до криптоактивів відносяться лише токени електронних грошей (EMTs), токени, пов'язані з активами (ARTs) та криптоактиви, відмінні від токенів, «прив'язаних» до активів та токенів електронних грошей, який охоплює широкий спектр криптоактивів, включаючи службові токени. Проте, в інших нормах Регламенту МіСА, поняття «криптоактиви» застосовується і до інших видів криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність. Так, у пункті (3) Преамбули Регламенту зазначається, що «деякі криптоактиви, зокрема, ті, що кваліфікуються як фінансові інструменти, як це визначено в Директиві 2014/65/ЕС Європейського парламенту і Ради, підпадають під дію існуючих законодавчих актів Союзу про фінансові послуги» [35]. Отже, до криптоактивів відповідно Регламенту МіСА відносяться криптопродукти, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, що класифікуються як фінансові інструменти. Крім цього, у пункті (10) Преамбули Регламенту МіСА зазначається, що його норми не розповсюджуються на криптоактиви, що є унікальними та невзаємозамінними з іншими криптоактивами, включаючи цифрове мистецтво та предмети колекціонування, тобто NFT. Також у пункті 13 Преамбули Регламенту МіСА згадується про криптоактиви, що емітуються центральними банками [35].

Отже, у Регламенті МіСА поняття «криптоактиви» використовується як узагальнююче поняття для різних видів криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність, в тому числі відносно стейблкоїнів, NFT, CBDC тощо.

Таким чином, в 2023 році з прийняттям Регламенту МіСА в європейському законодавстві відбулася еволюція понять – перехід від терміну «віртуальні активи» до терміну «криптоактиви», який набув узагальнюючого визначення для різних типів криптопродуктів, криптотокени яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність.

Висновки. Єдиного підходу в документах міжнародних та зарубіжних інституцій, наукових та публіцистичних роботах щодо визначення понять «криптовалюти», «віртуальні активи», «криптоактиви» не сформувався досьогодні.

Термін «криптовалюти» був запропонований в 2011 відносно криптопродуктів, криптотокени яких отримали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, а їх створення мало децентралізований характер, і набув широкого розповсюдження.

З часом з'явилися нові криптопродукти, створені на технології блокчейн, криптотокени яких мали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, але за технічними та фінансовими ознаками відрізнялись від криптовалют (насамперед, мали централізований характер), проте позиціонувалися їх розробниками та сприймалися суспільством як криптовалюти (інвестиційні токени, службові токени, стейблкоїни, квазікриптовалюти тощо).

Термін «віртуальні активи» був введений в 2018 році FATF для заміни терміну «криптовалюти» з метою зниження сприйняття цих криптопродуктів як нової форми валюти, проте з часом деякими науковцями та законотворцями став використовуватися як узагальнююче поняття для всіх криптопродуктів, криптотокени яких отримали цифрове вираження вартості та оборотоздатність, незалежно від характеру створення (інвестиційних токенів, стейблкоїнів, CBDC, криптовалют, квазікриптовалют тощо). Проте цей термін не набув загальнозживаного та загальноприйнятого значення ні в правовій, ні в науковій площині.

В 2023 році в законодавстві ЄС на національному рівні для визначення різних криптопродуктів, криптовалюти яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність запропоновано використовувати термін «криптоактиви».

Отже, можна говорити про своєрідну трансформацію понять – від криптовалют до віртуальних активів, а потім – до криптоактивів. На сучасному етапі криптовалюти виступають видом віртуальних активів,

а поняття «віртуальні активи» та «криптоактиви» можна вважати тотожними, і вони є узагальнюючим поняттям для всіх видів криптопродуктів, створених за допомогою технології розподіленого реєстру (на сучасному етапі переважно блокчейну), криптовалюти яких мають цифрове вираження вартості та оборотоздатність (криптовалюти, інвестиційних токенів, службових токенів, стейблкойнів, CBDC, квазікриптовалюти тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дашутін І. Правова природа криптовалют: українські реалії. Громадська думка про правотворення. 2022. № 10. С. 27–35. URL : https://nbuviap.gov.ua/images/informaciyni_vidanya/grom_dumka/Gromadska_dumka_2022_10.pdf
2. Virtual currency schemes – a further analysis. European Central Bank. February 2015 URL: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>
3. Звіт Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (ФАТФ) «Віртуальні валюти – ключові визначення та потенційні ризики ПДВ/ФТ» 2012 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Рекомендац_.pdf
4. Financial Action Task Force. 12-Month review of revised FATF standards – Virtual assets and VASPs. Paris : FATF, 2020. 24 p. URL : <http://www.fatf-gafi.org/>
5. Керівництво ФАТФ з ризик-орієнтованого підходу «Віртуальні активи – та постачальники послуг з переказу віртуальних активів» 2018 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Рекомендац_.pdf
6. Public Statement on Virtual Assets and Related Providers and Interpretive Note to Recommendation 15 on New Technologies (INR. 15) adopted by The Financial Action Task Force (FATF). URL : <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/regulation-virtual-assets.html>
7. Кудь О.О. Комплексна класифікація віртуальних активів. URL : <https://virtualasset.science/kompleksna-klasifikacziya-virtualnikh-aktiviv.pdf>
8. Савчук Т., Собченко Т., Бойченко В. Віртуальні активи – пізнання сутності, облікове відображення, аналітична активи – пізнання сутності, облікове відображення, аналітична оцінка. ECONOMICS AND BUSINESS MANAGEMENT. 2023. Vol. 14. № 1. С. 38–54. URL : <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1742026>
9. Кудь О.О., Кучерявенко М.П., Смичок Є.М. Цифрові активи та їх правове регулювання у світі розвитку технології блокчейн : монографія. Харків : Право, 2019. 216 с.
10. Овчаренко А.С. Правове регулювання віртуальних активів та криптовалют в Україні: сучасний стан та перспективи. URL : http://lsej.org.ua/4_2020/49.pdf
11. Новицький В., Фица Я. Становлення та розвиток правового регулювання обігу віртуальних активів. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/249302-Текст%20статті-572060-1-10-20211225%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/249302-Текст%20статті-572060-1-10-20211225%20(2).pdf)
12. Кобильник Д., Ніконова М. Особливості використання віртуальних активів: фінансово-правовий аспект. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/48/13.pdf>
13. Фурман В. Регулювання криптовалют в Україні: що передбачає Закон про віртуальні активи. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/210170_regulyuvannya-kriptovalyut-v-ukrainskoy-peredbacha-zakon-pro-virtualn-aktiv
14. Логойда В.М. Криптовалюти як об'єкт цивільних прав: порівняльно-правовий аналіз. Дис... доктор. філософ. в галузі права. 2022. Ужгород. 287 с. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/10111627_disertatsiya_\(logojda_vm\)%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/10111627_disertatsiya_(logojda_vm)%20(2).pdf)
15. Бондаренко О.В. Адміністративно-правове регулювання обігу віртуальних активів. Дис. канд. юрид. наук. URL : http://phd.znu.edu.ua/page/dis/05_2023/Bondarenko-1.pdf
16. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. Official Journal of the

- European Union. 19.06.2018. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.156.01.0043.01.ENG&toc=OJ%3AL%3A2018%3A156%3ATOC
17. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj>. Дата звернення 10.01.2020.
18. Application of FinCEN's Regulations to Persons Administering, Exchanging, or Using Virtual Currencies. URL : <https://www.fincen.gov/resources/statutes-regulations/guidance/application-fincens-regulations-persons-administering>
19. The General Assembly of Pennsylvania. Senate Bill № 401. Session 2021. URL: <https://www.legis.state.pa.us/CFDOCS/Legis/PN/Public/btCheck.cfm?TxtType=PDF&sessYr=2021&sessInd=0&billBody=S&billTyp=B&billNbr=0401&pn=0348>
20. Payment Services Act, PSA. URL : <https://www.mas.gov.sg/regulation/acts/payment-services-act>
21. Girasa R. Regulation of Cryptocurrencies and Blockchain Technologies: National and International Perspectives. Palgrave Macmillan, 2018. 274 p. URL: <https://www.palgrave.com/us/book/9783319785080>
22. Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. URL : <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521022022001/consolide>
23. Washington State Department of Financial Institutions. Virtual Currency, Cryptocurrency, and Digital Assets Primer. URL: <https://dfi.wa.gov/consumers/virtual-currency/primer>
24. H.B. 7141, 2017 Leg., 2017 Jan. Reg. Sess. Gen. Ass. (Conn. 2017). URL: <https://www.carltonfields.com/insights/publications/2018/state-regulations-on-virtual-currency-and-blockchain-technologies>
25. Рубанов П. Етапи розвитку та види віртуальних валют. Економіка. Фінанси. Право. 2019. № 11/3. С. 24–29. URL : <file:///C:/Users/Admin/Desktop/7.pdf>
26. Іванський А.Й. Фінансове право: підручник. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2-видання, перероб. та доп., 2022. 721 с.
27. Грицай С.О. Поняттєвий ряд – віртуальні активи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2022. Випуск 70. С. 313–318. URL : <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/05/51.pdf>
28. Мандир В.О., Мороз В.П. Законодавче регулювання обігу криптовалют в Україні, проблеми та перспективи їх розвитку. Науковий вісник НДТУ України. 2019. № 4. С. 67–71.
29. Левицький П., Радинський С., Радинська С. Нормативно-правове регулювання ринку криптовалют та діяльності криптобірж в Україні та світі. Інноваційна економіка. 2023. № 3. С. 38–44. URL : https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/43010/1/СТАТТЯ_КРИПТОБІРЖІ.pdf
30. Макачук І.М., Перчук О.В., Малишко В.В. Перспективи використання криптовалют у сучасних умовах. Вісник ЖДТУ. 2019. № 2. С. 179–185.
31. Дмитрик О.О. Віртуальні активи і цифрові активи: до питання про співвідношення понять. Право та інноваційне суспільство. 2021. № 2 (17). С. 248–254. URL: <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/403/353>.
32. Pagallo U., Bayamhoglu E., Cuijpers C., et al. New Technologies and Law: Global Insights on the Legal Impacts of Technology, Law as Meta-Technology and Techno Regulation. New Technologies and Law. Draft Version. 2015. 37 p. URL: <https://lawschoolsgloballeague.com/wp-content/uploads/2017/01/NewTechnologies-andLaw-Research-Group-Paper-2015.pdf>
33. Про відмивання коштів, фінансування тероризму та переказ коштів (Інформація про платника) : Положення від 22.06.2017 року № 692. URL : <https://bit.ly/3OHASvq>
34. G20 Leaders' declaration Building consensus for fair and sustainable development. URL: http://www.g20.utoronto.ca/2018/buenos_aires_leaders_declaration.pdf
35. Regulation (EU) 2023/1114 of the European Parliament and of the Council of 31 May 2023 on markets in crypto-assets, and amending Regulations (EU) No 1093/2010 and (EU) No 1095/2010 and Directives 2013/36/EU and (EU) 2019/1937. URL : <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj>
36. Цукан С.В. Поняття, правова природа та класифікація віртуальних активів. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/297198/290114>
37. Ушинкіна О.А. Концептуальні підходи до визначення поняття «віртуальні активи» в Україні та у світі. Юридичний вісник. 2022. № 3 (64). С. 70–76.